

Oponentský posudek bakalářské práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, Ph.D.

Špetlíková, Barbora, *Motivace účastníků bohoslužeb v pražském kostele U Martina ve Zdi v perspektivě sociální antropologie*. Praha: UK FHS, 2015, 62 stran.

Bakalářská práce Barbory Špetlíkové je založena na kvalitativním výzkumu ve specifickém prostředí evangelického kostela U Martina ve zdi, významné kulturní památky, jež byla kdysi součástí staroměstských hradeb. Lze říci, že výzkum se opíral zejména o dvě kvalitativní metody, které sociální antropologové standardně používají: polostrukturované rozhovory s návodem a zúčastněné pozorování, které se odehrávalo především v kavárně, kde se účastníci bohoslužeb pravidelně scházejí. Právě do jisté míry zvláštní charakter bohoslužeb v tomto kostele byl nejspíš hlavní motivací pro napsání této práce (s. 1). S ohledem na použité metody tedy můžeme označit autorčinu práci za sociálně antropologickou. Nicméně bohužel právě jen s ohledem na použití těchto metod, jelikož v ostatních ohledech lze sotva práci za antropologickou považovat.

Problematicky se jeví také koncepce práce a její struktura. Přibližně polovinu celého textu tvoří druhá kapitola (s. 3-29), která je vzhledem k celkovému rozsahu práce až příliš dlouhým historickým a sociologickým úvodem do české náboženské scény. Domnívám se, že celá kapitola měla být zkrácena úměrně rozsahu empirické části. Ačkoli je tato druhá kapitola především přehledová a tudíž informativní, najdeme v ní některé nepřesnosti a nedokončené údaje:

1. Na str. 3 se mluví o „oživení tradičních náboženství“, avšak spíše by se mělo mluvit o světových náboženstvích (křesťanství, judaismu, islámu aj.), zatímco „tradiční“ ve smyslu původní (předkřesťanský, předjudaistický apod.) mohou být například různé projevy pohanských náboženství, které mimochodem v poslední době také zažívají nebývalou renesanci.
2. „Nárůst křesťanské populace na 2 miliardy lidí“ (s. 3) – není uveden zdroj, z něhož je čerpáno.
3. Když autorka píše o tom, že „protestanti přerostli i počet praktikovaných katolíků“ (s. 3), nedozvíme se kde přesně (v celé Jižní Americe?). Je sice pravda, že tento *dekatolizační* trend probíhá zejména v Latinské Americe dlouhodobě, ale není rovnoměrný ve všech od koloniálních dob katolických zemích tohoto (sub)kontinentu a zároveň je tento proces složitější, neboť vedle různých protestantských směrů mají na odklon od katolicismu vliv i četné jiné denominace a náboženské projevy.
4. Čím si autorka vysvětluje, že Češi mají velkou nedůvěru v náboženské instituce (s. 15)? To je sice zřejmě pravda, ale bez pokusu tento jev vysvětlit, působí toto konstatování příliš banálně.

Empirická část (s. 30-48) je poměrně solidně zpracována, vzorek 13 informátorů a informátorek považuji pro kvalitativně zaměřený výzkum za postačující. V neformálních rozhovorech s nimi tak patrně spočívá hlavní přínos práce. Z výpovědí se dozvíme leccos o názorné orientaci, rodinném pozadí či stimulaci účastníků „martinských“ bohoslužeb. Trochu úsměvně snad působí jen zmínka o „polním“ deníku (s. 35) namísto v češtině zažitému spojení „terénní deník“. Následující kratičká čtvrtá kapitola (s. 49-53) a *Závěr* (s. 54-55) jsou

ovšem kvalitativně opět spíše krokem zpět. Autorka opakuje některé již předtím zmíněné informace, jako například o jediné konvertitce – dívce, která je pravidelnou účastnicí bohoslužeb nebo poněkud zjednodušenou tezi o výjimečnosti společenství U Martina ve zdi (je snad toto společenství výjimečnější než například společenství starokatolíků?).

Co však je na celé práci nejzávažnějším nedostatkem, je podle mne prakticky jakákoli absence teoretického přístupu, který by odrážel klíčové pojmy z jejího názvu: „motivace“ a „sociální antropologie“. V práci naprosto chybí alespoň základní teoretické rozpracování konceptu motivace, definování pojmu a snaha o jeho aplikaci na empirický výzkum (o kognitivně antropologickém konceptu *motivů* a *motivace* cf. např. studie Roye G. D'Andradeho *Schemas and Motivation*. In Roy D'Andrade, C. Strauss, eds., *Human motives and cultural models*, 1992, s. 23-44). Chybí rovněž teoretičtější sociálně antropologický pohled, který je v názvu práce deklarován, resp. teorie a case study v oblasti antropologie náboženství (o rozpracování antropologických a interdisciplinárních přístupů ke studiu náboženství cf. např. J. D. Eller, *Introducing Anthropology of Religion*, 2007, nemluvě o českém vydání jedné ze základních příruček antropologie náboženství od Fiony Bowie, 2008 atd., o sílícím vlivu protestantských směrů v Latinské Americe např. alespoň James W. Dow, *The Expansion of Protestantism in Mexico: An Anthropological View*. *Anthropological Quarterly*, 78, 4, 2005, s. 827-851). Závěr práce proto vyznívá příliš obecně až banálně (stárnutí se týká celé společnosti, nikoli jen církevních společenství), je opřen pouze o jistá šetření, nikoli o jasně stanovenou sociálně antropologickou teorii.

Navzdory uvedeným výhradám však přesto považuji bakalářskou práci Barbory Špetlíkové za přijatelnou ve smyslu jejího připuštění k obhajobě, nicméně s navrženým hodnocením **dobře**.

V Květnici, 1. 9. 2015.
Ph.D.

Marek Halbich,